

**ІНСТРУМЕНТ ОЦІНЮВАННЯ
НАУКОВОЇ ЯКОСТІ СТАТЕЙ У СОЦІОЛОГІЧНИХ
ЖУРНАЛАХ**

Sociological Article Quality Assessment Instrument (SAQAI)

Версія 1.0 | Березень 2026

Центр соціологічних досліджень KSE

1. Про інструмент

SAQAI (Sociological Article Quality Assessment Instrument) — стандартизований інструмент для оцінки наукової якості статей, опублікованих у соціологічних журналах. Інструмент побудований на модульному принципі: ядро (Core) застосовується до всіх статей, а типоспецифічний модуль обирається залежно від типу статті.

1.1. Джерела критеріїв

MMAT (Hong et al., 2018) — валідований інструмент для оцінки кількісних, якісних та змішаних досліджень (5 категорій дизайну, по 5 критеріїв кожна). Використовується для модулів 1–3.

JBI Critical Appraisal Checklists (Joanna Briggs Institute) — набір чеклістів для якісних досліджень, систематичних оглядів та текстів/опіній. Використовується для модулів 2, 4, 6.

STROBE (von Elm et al., 2007) — репортинг гайдлайн для обсерваційних досліджень. Використовується як додаткова опора для модуля 1.

1.2. Структура

Інструмент складається з: (а) Core-модуля (9 критеріїв C1–C9), який застосовується до всіх статей незалежно від типу; (б) одного з шести типоспецифічних модулів, який оцінює методологічну якість за специфікою дизайну.

Модулі: 1 — кількісні емпіричні (Q1–Q10); 2 — якісні емпіричні (QL1–QL6); 3 — змішані методи (MM1–MM5); 4 — теоретичні/концептуальні (T1–T5); 5 — методологічні (M1–M5); 6 — огляди/мета-аналізи (R1–R5).

2. Інструкція для кодувальника

2.1. Шкала оцінювання

Кожний критерій оцінюється за шкалою 1–5, де:

1 = Незадовільно — критерій не виконано взагалі або виконано з грубими порушеннями

2 = Нижче середнього — спроба виконати, але з істотними недоліками

3 = Середнє — частково виконано, є помітні недоліки

4 = Вище середнього — здебільшого виконано, незначні недоліки

5 = Відмінно — повністю відповідає найкращим практикам

N/A — критерій незастосовний до даного типу статті

2.2. Процедура

1. Визначте тип статті (кількісна, якісна, змішана, теоретична, методологічна, огляд) і запишіть у метадані.

2. Заповніть Core-модуль (C1–C9) для всіх статей.

3. Оберіть відповідний типоспецифічний модуль і заповніть його.

4. Обов'язково заповніть колонку «Обґрунтування» для кожного критерію. Це критично для прозорості оцінювання.

5. Для змішаних методів (Модуль 3): заповніть також Модуль 1 та Модуль 2 окремо для кожного компоненту.

2.3. Міжкодувальницька надійність

Рекомендовано провести пілотне кодування 5–10 статей двома незалежними кодувальниками і обрахувати Krippendorff's alpha (ординальні дані). Прийнятний поріг: $\alpha \geq 0.667$, бажано $\alpha \geq 0.800$. Після пілоту — обговорити розбіжності й уточнити якорі шкали за потреби.

2.4. Агрегування

Оцінки не сумуються в єдиний бал. Замість цього рекомендовано: (а) звітувати середні бали по кожному критерію окремо (як профіль); (b) опціонально — середнє по Core та середнє по типоспецифічному модулю; (c) розподіл оцінок для порівняння між журналами.

3. Core-модуль: Загальна наукова якість (C1–C9)

Застосовується до BCIX статей незалежно від типу.

#	Критерій	Оцінка	Обґрунтування
A. Дослідницьке питання та цілі			
C1	Чіткість дослідницького питання / гіпотези <i>1 = не сформульовано; 3 = сформульовано нечітко; 5 = чітко, операціоналізовано, досліджувано</i>	1 2 3 4 5 N/A	
C2	Релевантність дослідження для дисципліни / суспільства <i>1 = не обґрунтовано; 5 = ясно обґрунтовано внесок у наукову дискусію або практику</i>	1 2 3 4 5 N/A	
B. Теоретична рамка			
C3	Наявність теоретичної рамки / концептуалізації <i>1 = відсутня; 3 = формально згадано теорію; 5 = теорія системно інтегрована в аргументацію</i>	1 2 3 4 5 N/A	
C4	Якість огляду літератури <i>1 = відсутній або лише укр. джерела; 3 = вибірково; 5 = систематично, вкл. міжнародні джерела</i>	1 2 3 4 5 N/A	
C. Логіка аргументації та висновки			
C5	Внутрішня логіка: зв'язок RQ → метод → результати → висновки <i>1 = розриви на кожному етапі; 5 = послідовна логічна лінія</i>	1 2 3 4 5 N/A	
C6	Відповідність висновків даним / аргументам <i>1 = висновки не підтримуються; 5 = повністю відповідають представленим даним</i>	1 2 3 4 5 N/A	
C7	Обговорення обмежень дослідження <i>1 = відсутнє; 3 = формально; 5 = змістовно, з імплікаціями для валідності</i>	1 2 3 4 5 N/A	
D. Якість написання та оформлення			
C8	Якість наукового стилю та структури тексту <i>1 = погано структуровано, незрозуміло; 5 = чітко, логічно, професійно</i>	1 2 3 4 5 N/A	
C9	Якість цитування та бібліографії <i>1 = систематичні помилки; 5 = коректно, консистентно, повно</i>	1 2 3 4 5 N/A	

4. Модуль 1: Кількісні емпіричні (Q1–Q10)

Для статей на основі опитувань, експериментів, квазі-експериментів, статистичного аналізу вторинних даних. Критерії базовані на MMAT (Hong et al., 2018) та STROBE.

#	Критерій	Оцінка	Обґрунтування
Е. Дизайн дослідження			
Q1	Відповідність дизайну дослідницькому питанню <i>Джерело: MMAT S2. 1 = дизайн не дозволяє відповісти на RQ; 5 = оптимальний дизайн</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Ф. Вибірка			
Q2	Стратегія відбору респондентів / одиниць аналізу <i>Джерело: MMAT 4.1 / STROBE. 1 = не описано; 5 = детально описано й обґрунтовано</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Q3	Репрезентативність вибірки для цільової популяції <i>Джерело: MMAT 4.2. 1 = не обговорено; 5 = обговорено coverage, non-респонс, зважування</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Q4	Розмір вибірки та статистична потужність <i>1 = не зазначено N або N явно недостатній; 5 = N обґрунтовано, адекватний</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Г. Вимірювання			
Q5	Операціоналізація ключових змінних <i>Джерело: MMAT 4.3. 1 = змінні не визначено; 5 = чітка операціоналізація, валідність обговорено</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Q6	Релевантність індикаторів до концептів (construct validity) <i>1 = індикатори не відповідають концепту; 5 = валідні індикатори з обґрунтуванням</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Н. Аналіз даних			
Q7	Адекватність статистичного методу <i>Джерело: MMAT 4.4. 1 = неадекватний метод; 5 = оптимальний, обґрунтований, відповідний даним</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Q8	Контроль конфаундерів / альтернативних пояснень <i>Джерело: MMAT 3.3/STROBE. 1 = не обговорено; 5 = систематично враховано</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Q9	Прозорість репортингу результатів <i>Джерело: MMAT 4.5. 1 = неповні результати; 5 = повні, з CI/SE, розмір ефекту, p-values</i>	1 2 3 4 5 N/A	
Q10	Відтворюваність (доступність даних, коду, матеріалів) <i>1 = нічого не надано; 5 = дані/код/інструмент доступні</i>	1 2 3 4 5 N/A	

5. Модуль 2: Якісні емпіричні (QL1–QL6)

Для статей, що використовують інтерв'ю, фокус-групи, етнографію, дискурс-аналіз тощо. Критерії базовані на MMAT та JBI Checklist for Qualitative Research.

#	Критерій	Оцінка	Обґрунтування
E. Методологічна конгруентність			
QL1	Відповідність методології філософській перспективі <i>Джерело: JBI 1.1 / MMAT 1.1. 1 = не артикульовано; 5 = явна конгруентність</i>	1 2 3 4 5 N/A	
QL2	Відповідність методу збору даних RQ <i>Джерело: MMAT 1.2. 1 = не обґрунтовано; 5 = метод чітко відповідає RQ і підходу</i>	1 2 3 4 5 N/A	
F. Збір та аналіз даних			
QL3	Адекватність відбору учасників / джерел <i>Джерело: JBI 1.3. 1 = не описано; 5 = обґрунтовано стратегію, насичення</i>	1 2 3 4 5 N/A	
QL4	Обґрунтованість висновків даними <i>Джерело: MMAT 1.3. 1 = немає зв'язку; 5 = систематична підтримка цитатами/даними</i>	1 2 3 4 5 N/A	
G. Рефлексивність та етика			
QL5	Рефлексивність: позиція дослідника <i>Джерело: MMAT 1.4 / JBI 1.6. 1 = відсутня; 5 = системна рефлексія позиціонованості</i>	1 2 3 4 5 N/A	
QL6	Етичні аспекти (інформована згода, анонімізація) <i>Джерело: JBI 1.7. 1 = не згадано; 5 = детально описано</i>	1 2 3 4 5 N/A	

6. Модуль 3: Змішані методи (MM1–MM5)

Для статей, що поєднують кількісний і якісний компоненти. Додатково заповнюються Модулі 1 та 2 для кожного компоненту окремо (MMAT 5.5). Критерії базовані на MMAT 5.1–5.5.

#	Критерій	Оцінка	Обґрунтування
MM 1	Обґрунтованість змішаного дизайну <i>Джерело: MMAT 5.1. 1 = не обґрунтовано; 5 = ясна необхідність обох компонентів</i>	1 2 3 4 5 N/A	
MM 2	Інтеграція кількісного та якісного компонентів <i>Джерело: MMAT 5.2. 1 = компоненти ізольовані; 5 = системна інтеграція</i>	1 2 3 4 5 N/A	
MM 3	Інтерпретація результатів інтеграції <i>Джерело: MMAT 5.3. 1 = не інтегровано; 5 = інтегровані висновки з обох компонентів</i>	1 2 3 4 5 N/A	
MM 4	Робота з дивергенціями між компонентами <i>Джерело: MMAT 5.4. 1 = ігноровано; 5 = обговорено й пояснено</i>	1 2 3 4 5 N/A	
MM 5	Якість кожного компоненту окремо <i>Джерело: MMAT 5.5. Оцініть кількісний і якісний за відповідними модулями</i>	1 2 3 4 5 N/A	

7. Модуль 4: Теоретичні / концептуальні (Т1–Т5)

Для статей без емпіричних даних, що розвивають теоретичну аргументацію, пропонують нові концептуалізації, аналізують поняття. Критерії адаптовані з JBI Checklist for Text and Opinion.

#	Критерій	Оцінка	Обґрунтування
T1	Чіткість центральної тези / аргументу <i>Джерело: JBI Text & Opinion. 1 = не ідентифіковано; 5 = ясно сформульовано</i>	1 2 3 4 5 N/A	
T2	Логічність аргументації <i>1 = суперечності, логічні помилки; 5 = послідовна, несуперечлива логіка</i>	1 2 3 4 5 N/A	
T3	Новизна концептуального внеску <i>1 = повторює відоме; 5 = оригінальний внесок у теорію / концептуалізацію</i>	1 2 3 4 5 N/A	
T4	Робота з альтернативними позиціями / критикою <i>Джерело: JBI Text & Opinion. 1 = ігноруються; 5 = системно розглянуто</i>	1 2 3 4 5 N/A	
T5	Потенціал для емпіричної перевірки / застосування <i>1 = абстрактно, неперевірювано; 5 = формулює тестовані пропозиції</i>	1 2 3 4 5 N/A	

8. Модуль 5: Методологічні (M1–M5)

Для статей, що пропонують, описують або порівнюють дослідницькі методи, інструменти, аналітичні підходи. Критерії розроблені спеціально (валідованих інструментів для цього типу немає).

#	Критерій	Оцінка	Обґрунтування
M1	Чіткість опису пропонованого методу / підходу <i>1 = незрозуміло; 5 = відтворювано описано, можна реплікувати</i>	1 2 3 4 5 N/A	
M2	Порівняння з існуючими методами / альтернативами <i>1 = не порівнюється; 5 = системне порівняння з альтернативами</i>	1 2 3 4 5 N/A	
M3	Демонстрація на емпіричних / симульованих даних <i>1 = лише теоретично; 5 = повна демонстрація на даних</i>	1 2 3 4 5 N/A	
M4	Обговорення обмежень та умов застосування <i>1 = не обговорено; 5 = детально, з score conditions</i>	1 2 3 4 5 N/A	
M5	Відтворюваність (код, дані, інструкції) <i>1 = нічого; 5 = повна відтворюваність</i>	1 2 3 4 5 N/A	

9. Модуль 6: Огляди / мета-аналізи (R1–R5)

Для систематичних оглядів, мета-аналізів, нарративних оглядів. Критерії базовані на JBI Checklist for Systematic Reviews (Aromataris et al., 2015).

#	Критерій	Оцінка	Обґрунтування
R1	Чіткість питання огляду та критеріїв включення <i>Джерело: JBI SR 1-2. 1 = не визначено; 5 = чіткі PICO/PEO критерії</i>	1 2 3 4 5 N/A	
R2	Систематичність пошукової стратегії <i>Джерело: JBI SR 3-4. 1 = непрозора; 5 = відтворювана стратегія, кілька баз</i>	1 2 3 4 5 N/A	
R3	Оцінка якості включених досліджень <i>Джерело: JBI SR 5-6. 1 = не проведено; 5 = системна оцінка валідованим інструментом</i>	1 2 3 4 5 N/A	
R4	Адекватність методу синтезу <i>Джерело: JBI SR 7-8. 1 = нарративний переказ; 5 = обґрунтований синтез (МА/тематичний)</i>	1 2 3 4 5 N/A	
R5	Обговорення publication bias / обмежень огляду <i>Джерело: JBI SR 9-11. 1 = відсутнє; 5 = обговорено з конкретними методами</i>	1 2 3 4 5 N/A	

10. Література

Hong, Q. N., Pluye, P., Fàbregues, S., Bartlett, G., Boardman, F., Cargo, M., ... & Vedel, I. (2018). Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT), version 2018. Canadian Intellectual Property Office.

Hong, Q. N., et al. (2018). The Mixed Methods Appraisal Tool (MMAT) version 2018 for information professionals and researchers. *Education for Information*, 34(4), 285–291.

Joanna Briggs Institute (2017). JBI Critical Appraisal Checklist for Qualitative Research. JBI.

Joanna Briggs Institute (2017). JBI Critical Appraisal Checklist for Systematic Reviews and Research Syntheses. JBI.

Joanna Briggs Institute (2017). JBI Critical Appraisal Checklist for Text and Opinion Papers. JBI.

von Elm, E., Altman, D. G., Egger, M., Pocock, S. J., Gøtzsche, P. C., & Vandenbroucke, J. P. (2007). The Strengthening the Reporting of Observational Studies in Epidemiology (STROBE) statement. *Annals of Internal Medicine*, 147(8), 573–577.

Aromataris, E., Fernandez, R., Godfrey, C., Holly, C., Kahlil, H., & Tungpunkom, P. (2015). Summarizing systematic reviews: methodological development, conduct and reporting of an umbrella review approach. *International Journal of Evidence-Based Healthcare*, 13(3), 132–140.